

STATENS
KVALITETS- OCH
KOMPETENSRÅD

VERKSAMHETSUTVECKLING

FÖRVALTNINGSKUNSKAP

CHEFSUTVECKLING

KOMPETENSFÖRSÖRJNING

Att arbeta i statlig tjänst

- styrning och värden

Demokrati

Rättssäkerhet

Effektivitet

UPPFÖRDES FÖR
SVERIGES RIKSDAG
ÅREN 1895-1904

SVERIGES
RIKES
LAG

Att arbeta i statlig tjänst – styrning och värden

Produktion: Statens kvalitets- och kompetensråd

Grafisk utformning: Statens kvalitets- och kompetensråd

Tryck: Temo Tryck AB, 2005

Innehåll

Att arbeta i staten - vad innebär det?.....	4
I medborgarens tjänst.....	6
Hur styrs staten?.....	7
Att utöva "statstjänsten"	8
Öppenhet och insyn.....	9
Att vara anställd i staten.....	11

Att arbeta i staten - vad innebär det?

Att arbeta i staten – är det inte detsamma som att arbeta inom vilken arbetsmarknadssektor som helst? Jobb som jobb...

Mycket är naturligtvis sig likt på alla arbetsplatser. Arbetsgivaren förväntar sig att du utför ditt arbete på det sätt som ger bäst resultat. Arbetsgivaren är angelägen om att du ska må väl, känna dig delaktig i verksamheten och vara lojal mot arbetsplatsen.

Du förväntar dig att få påverka dina arbetsförhållanden och att bli uppskattad efter förtjänst. Du vill ha arbetsgemenskap med de som omger dig – chefer, kollegor, medarbetare.

De flesta på en offentlig arbetsplats kan hitta någon annan arbetsplats som har ett likartat uppdrag: det som den ena kommunen utför ska också utföras i grannkommunen, även om förutsättningarna kan se olika ut. De flesta landsting kan finna paralleller till sin verksamhet i andra landstings. Den grundläggande idén för näringslivet kan förenklat sägas vara att på en marknad konkurrera med någon som producerar liknande varor eller tjänster.

Men inom staten ser det inte ut så. De allra flesta statliga myndigheter har unika uppdrag. Visst finns det undantag – som universitet och högskolor eller länsstyrelser – men det typiska är ändå att varje myndighet har ansvar för ett område som inte någon annan har motsvarande ansvar för. Gränserna är inte alltid knivskarpa men renodling av myndigheternas uppdrag är något som eftersträvas. Samtidigt förutsätter och kräver den samlade samhällsnyttan att myndigheterna samverkar över gränserna och att myndigheterna arrangerar sina verksamheter så att det sammantagna resultatet blir så optimalt som möjligt.

Olika uppdrag inom staten.

För vem ska resultatet vara optimalt? För den verksamheten är till: skattebetalarna, allmänheten, den person eller det företag som berörs av myndighetens verksamhet och som identifieras som målgrupper och intressenter. Gemensamt för statliga verksamheter är att uppdraget kommer från regering och riksdag. Inom de ramar som regeringen givit ska myndigheten betjäna företag och enskilda.

I medborgarens tjänst

“**E**n statlig förvaltning i medborgarens tjänst” hette den proposition där utgångspunkterna lades fast för den nu gällande förvaltningspolitiken. Regeringen lanserade sommaren 2000 sitt förvaltningspolitiska handlingsprogram ”En förvaltning i demokratins tjänst”. Mycket av det som togs upp i programmet är genomfört, annat är frågor som är föremål för en kontinuerlig utveckling inom statsförvaltningen.

Det gemensamma för oss i statsförvaltningen är att vårt arbete ska vila på de tre värdegrunderna *demokrati, rättssäkerhet och effektivitet*. Detta gäller för den stora myndigheten med 10 000 anställda och det gäller för den lilla med färre än 10 anställda. Det gäller för den myndighet som har mandat att begränsa en enskild persons rörelsefrihet och det gäller för den myndighet som har till uppgift att ge råd och stöd.

I handlingsprogrammet uttrycks också de berättigade förväntningar, som medborgarna kan ha på oss som arbetar inom sektorn: *statsförvaltningen behöver tjänstemän med god förvaltningskunskap, god förmåga att kommunicera och som har integritet, gott omdöme och ett etiskt förhållningssätt som väcker respekt.*

Vilka förväntningar ställs på dig som statstjänsteman?

Hur styrs staten?

Iregeringsformen, en av våra fyra grundlagar, anges att all offentlig makt i Sverige utgår från folket och utövas under lagarna. Det är i de allmänna valen som svenska folket utser de riksdagsledamöter som genom beslut i riksdagen stiftar lag, beslutar om skatt till staten och bestämmer hur statens medel ska användas.

Riksdagen kan överlåta beslutanderätt till EU. I och med EU-inträdet har Sverige förbundit sig att följa de bindande regler som utfärdas av EU. Sådana bindande regler tar över beslut av Sveriges riksdag.

Den verkställande makten utövas ytterst av regeringen. Regeringen tillsätter cheferna för de statliga myndigheterna som är regeringens viktigaste instrument för att genomföra sin politik. En myndighet lyder under regeringen men har en stor självständighet när det gäller *hur* den ska genomföra sina uppdrag. Alla statliga myndigheter är en del av staten – staten är *en* juridisk person – men varje myndighet är en självständig enhet inom staten med eget resultatansvar, eget ansvar för sitt sätt att organisera verksamheten, eget personalansvar och eget ekonomiskt ansvar.

För att det demokratiska styrelseskicket ska fungera måste självfallet myndigheterna följa de lagar och andra bestämmelser som riksdag eller regering har beslutat om och hålla sig inom de ekonomiska ramar som är beslutade för verksamheten.

De närmare regler som anger en myndighets verksamhet och uppdrag finns i myndighetens instruktion, som är utfärdad av regeringen. Varje år beslutar regeringen också om ett regleringsbrev till myndigheten, där det närmare anges vad myndigheten ska använda tilldelade medel till och hur användningen ska redovisas.

Vid de flesta myndigheter finns någon form av styrelse. Styrelsens uppdrag kan variera. I vissa fall är det styrelsen som har ansvar för verksamheten medan det vid andra är myndighetschefen som har det ansvaret. Myndighetschefen kan i sin tur delegera ansvar till chefer och andra personer inom verksamheten.

Att utöva “statstjänsten”

Hur ska du utöva din statliga tjänst, din ”statstjänst”? Naturligtvis beror det på innehållet i just din tjänst. Den styrs i högre eller lägre grad av regler i lag eller förordning. Det finns krav som gäller alla statsanställda, t ex i Förvaltningslagen. I den lagen hittar du de allmänna reglerna för hur ett ärende ska handläggas – så enkelt, snabbt och billigt som möjligt. Där finns också regler om utredningsskyldighet och regler om att uttrycka sig lättbegripligt. Där regleras viktiga frågor kring myndighetsutövning, dvs. de typer av beslut där en myndighet har maktbefogenhet i förhållande till medborgaren. Exempel på sådana är beslut om tillstånd, förmåner eller förpliktelser av något slag. I Förvaltningslagen hittar du också bestämmelser som ska garantera tjänstemannens objektivitet och saklighet i de s.k. jävsreglerna. Där finns också angivet din rätt- och skyldighet – att som en av flera beslutande eller som föredragande i ett ärende avge avvikande mening, ett uttryck för det krav på integritet som förväntas av oss i staten. Där finns bestämmelser om serviceskyldighet och om samverkan mellan myndigheter.

Vill du veta mer kan du gå in på www.forvaltningskunskap.nu där det finns information om Förvaltningslagen. Du kan genomföra ett kursavsnitt om lagen eller läsa i Förvaltningshandboken.

Öppenhet och insyn

I Sverige har vi en grundlagsskyddad offentlighetsprincip. Syftet med offentlighetsprincipen är att främja ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning för alla medborgare. Du har rätt att lyssna på riksdagens eller kommunstyrelsens debatter. Du kan följa en rättegång i domstolen. Men oftast tänker vi nog på allmänna handlingars offentlighet när vi talar om offentlighetsprincipen. Allmänna handlingars offentlighet skapar förutsättningar för kontroll av myndigheternas verksamhet genom att de uppgifter som finns i de allmänna handlingarna kan bli föremål för allmänhetens insyn.

Idag är begreppet ”handling” inte enbart något som finns på papper utan alla uppgifter som finns hos en myndighet, oavsett hur det är lagrat, och som innehåller information kan vara en handling.

För att en handling ska lämnas ut till någon som vill ta del av den måste den vara ”allmän”. Som huvudregel kan sägas att det innebär att handlingen – till skillnad från t ex utkast eller annat som fortfarande bearbetas – har fått sin slutgiltiga form. Detta gäller handlingar som har kommit in till myndigheten på olika sätt – per post, via fax, som e-post eller telefonmeddelande för att nämna några – och det gäller handlingar som myndigheten själv framställer, t ex beslut som har skickats iväg eller protokoll som justerats.

För att myndigheten ska kunna fullgöra sin skyldighet att lämna ut allmänna handlingar ”skyndsamt” måste de allmänna handlingarna hållas ordnade så att det är lätt att återfinna dem. Det finns särskilda bestämmelser om diarieföring och arkivering.

Grundtanken är att allmänna handlingar ska vara offentliga. Men ibland finns det andra intressen att värna som tar över möjligheten till öppenhet i förvaltningen. För att en handling eller del av handling ska få hållas hemlig krävs en tydlig lagbestämmelse om detta, en lagbestämmelse som i sin tur utgår från bestämmelser i grundlagen. Som statstjänsteman är

det viktigt att du känner till bestämmelserna om offentlighet och sekretess och om hur du gör när någon begär att få en handling utlämnad.

Det är också viktigt att du känner till om du har tystnadsplikt när det gäller uppgifter som du tar del av i ditt arbete, din tjänstgöring. Om du har en sådan plikt gäller den inte bara ”utåt”, utan också mellan arbetskamrater om inte de också ska ta del av samma uppgift för sitt arbete.

Öppenhet och insyn.

En viktig rättighet för dig som tjänsteman är meddelarfriheten. Den har som syfte att värna allmänhetens insyn via medierna så att myndigheternas verksamhet kan kontrolleras. Även här är det viktigt att du sätter dig väl in i de regler som gäller.

Vill du veta mer kan du gå in på www.forvaltningskunskap.nu där du antingen kan gå igenom utbildningen om offentlighet och sekretess eller läsa i Förvaltningshandboken. I handboken finns också beskrivet om JO:s (Justitieombudsmannen) roll och uppgifter och om annan kontroll och tillsyn av myndigheternas verksamheter.

Att vara anställd i staten

För anställda i staten finns vissa bestämmelser som avviker från det som gäller anställda inom andra arbetsmarknadssektorer. Bakgrunden till särreglerna är statstjänstemannens roll i utförandet av den offentliga makten. Reglerna syftar till att stärka allmänhetens förtroende för anställda i staten. *Vill du veta mer* om dessa särregler kan du också läsa i Förvaltningshandboken på www.forvaltningskunskap.nu.

Att arbeta i staten innebär nästan alltid ett lärande i arbetet. Den statliga verksamheten ändras och utvecklas, nya områden regleras eller avregleras, ekonomiska ramar ändras till följd av politiska prioriteringar, nya uppgifter lyfts fram för den statliga sektorn. De statliga arbetsgivarna har en stor medvetenhet om vikten av kompetensförsörjning. Mycket görs inom myndigheterna och i samarbete mellan myndigheterna för att vidmakthålla och utveckla de anställdas kompetens och för att se till att myndigheterna har tillgång till rätt kunskap när den behövs.

De statliga arbetsgivarna och de fackliga organisationerna har på samma sätt en stor medvetenhet om vikten av goda anställningsvillkor i vid bemärkelse, anställningsvillkor som ska skapa goda förutsättningar för dig i din statliga tjänst.

Vill du veta mer om dina anställningsvillkor kan du läsa Arbetsgivarverkets skrift ”Att arbeta i statlig tjänst – förmåner och villkor”. Den hittar du på www.arbetsgivarverket.se. Där kan du också läsa mer om staten som sektor i skriften ”Staten och inget annat än staten”.

Statens kvalitets- och kompetensråd (KKR) arbetar för en effektivare statsförvaltning i medborgarnas tjänst. Rådet erbjuder myndigheter stöd i form av kunskaper, erfarenhetsutbyte och metoder inom områdena verksamhetsutveckling, förvaltningskunskap, chefsutveckling och kompetensförsörjning.

STATENS
KVALITETS- OCH
KOMPETENSRÅD

BOX 3117, 103 62 STOCKHOLM
TFN 08-786 97 00, FAX 08-786 97 99, KKR@KKR.SE, WWW.KKR.SE